

ПЕРЕКЛАДИ

Сельма Лагерлеф

СЕРЦЕ Б'ЄТЬСЯ (уринок з роману "Імператор Португалії")

(переклад зі шведської виконаний Г. С. Сухановою)

Прошло вже стільки років, а Ян Андерссон з містечка Скрулюкка не втомлюється розказувати про той день, коли його маленька дівчинка побачила світ.

Вже з самого рання він поспішив надвір, покликав повитуху й помічниць, але той дообідній час, що залишився, та частину післяобідньої пори довелось сидіти на колоді у дерев'яному сараї й чекати, бо нічого іншого йому робити не було.

А на вулиці йшла така сильна злива, що вода стояла стіною; свою долю дощу він, проте, отримав не надворі, як можна було б подумати, бо ж сидів під дахом. Злива дістала його через вогкість, пробираючись крізь нещільні стіни, і через краплі води на прогнилій стелі, а вітер обливав його з ніг до голови через отвір для дверей у сараї.

"Цікаво, чи є хтось, хто думає, що я радий тій дитині, – пробурмотів він після нелічених годин очікування й, сказавши це, штовхнув дерев'яну палицю, та так, що вона вилетіла у сад. – Бо насправді це гірша з найгірших катастроф, що могли б статися зі мною. Ми одружились, я та Каттріна, щоб зрештою перестати наймитувати в Еріка з Фалли та мати свій дах над головою, й подумати не могли, що в нас буде дитя".

Він поклав голову на руки та важко зітхнув. Ясна річ, холод, сирість та довготривале, одноманітне вичікування зробили свою справу: зіпсували йому настрої, – проте не лише в цьому полягала причина такого ствердження. Це були не просто слова.

"Працювати, – продовжував він – я мушу працювати з ранку до вечора, але принаймні вночі я знаходив спокій, до цих пір. Бо тепер дитина кричатиме і я не відпочиватиму ще й вночі".

З цими словами його охопив ще більший розпач. Він відчепив руки від обличчя та закрутив їх так, що у суглобах пальців затріщало.

"До цих пір у нас все було чудово, бо ж Каттріна також працювала, як і я. А тепер їй доведеться сидіти вдома й дивитися за дитиною".

Він втупився у щось перед собою з таким виразом, ніби побачив, як голод у людській подобі вже пробирається через їхній сад й от-от залізе у хату.

"Точно, – сказав він, і з усієї сили стукнув обома кулаками по колоді, щоб підкреслити свої слова. – Я лише кажу, що, якби я знав тоді, коли Ерік з Фалли прийшов до мене та запропонував побудувати дім на своїй землі й дав трохи гнилої деревини на будівництво, от якби я знав тоді, чим усе закінчиться, я б відмовився, та краще б жив у Фаллі у тій халупі до кінця моїх днів."

Це були жорстокі слова і він це знав, та забирати їх назад не мав жодного бажання.

"Якби трапилось..." – розійшовся він, й був вже готовий сказати, що не заперечує, якщо дитинка й взагалі не побачить цей білий світ. Але цього він промовити не встиг. Йому завадив тихий писк, що роздався по іншу сторону стіни.

Сарай, де він сидів, прилягав до будиночка: саме звідти за одним пискотом послідував інший. Він одразу збагнув, що це значить і замовк, просидівши ще довгу мить без проявів горя чи радості. Зрештою він стиснув плечима.

"Значить, народилося, – сказав він. "А я, Бог мені свідок, мушу якнайскоріше зайти усередину та погрітися."

Але бажання не здійснилось так скоро; натомість, він так і сидів, й чекав годину за годиною.

Дощ продовжував лити все так само сильно; вітер ревів, і хоч це був кінець серпня, здавалося, ніби наступив листопад.

На біду йому в голову прийшла нова думка, яка ввела у ще гірший стан. Він раптом відчув, що з ним ніхто не рахується та його зневажають.

"Там з Каттріною три бабці та ще й повитуха, – сказав він півголосом. – Вже можна було б щоб хтось потурбувався та вийшов до мене сказати, то хлопчик чи дівчинка".

Він сидів та слухав, як вони розпалювали багаття. Він бачив, як вони вибігали до криниці за водою, а про його існування вони ніби забули.

Тут він закрив руками очі та почав хитатися зі сторони в сторону.

"Мій любий Ян Андерссон, що ж це таке з ними відбувається? Чому так з тобою обходяться? Чому ти завжди так страждаєш? І чому ти не одружився з красивою молодою дівчиною, а вибрав ту стару Каттріну, скотарку Еріка з Фалли?"

Він був у страшному розпачі. Блиснуло навіть кілька сльозинок з поміж пальців.

"Чому тебе не сильно цінують у приході, мій любий Ян Андерссон? Чому тебе завжди лишають в стороні? Ти знаєш, є ті, хто однаково бідні, як ти, і такі самі слабкі у праці, але нікого з них не зневажають так, як тебе. Що ж з тобою не так, мій любий Ян Андерссон?"

Це запитання він часто ставив собі і раніше та не міг відповісти. Він і не сподівався, що колись зможе. А може, зрештою, це не з ним щось було не так? А може поясненням в тому, що Бог та люди несправедливі до нього?

Коли ця думка стягнула його, він відійняв руки від обличчя та спробував надати собі впевненішого вигляду.

"Якщо ти колись все ж потрапиш у свій дім, мій любий Ян Андерссон, – сказав він, – то ти не зобов'язаний дивитись на дитину. Ти, не промовивши ні слова, одразу підеш до багаття, щоб погрітись.

А якщо прямо зараз піти по своїм справам? Тебе не змушують сидіти тут тепер, коли ти знаєш, що все вже трапилось. От і покажеш Каттріні та іншим бабам, що ти чоловік, та з тобою треба рахуватись".

Він вже було піднявся, коли на порозі сараю з'явилась господиня Фалли. Вона вклонилася дуже низенько та попросила його увійти у хатину, і глянути на дитя.

Якби запросила не сама господиня, а хтось інший, невідомо, чи погодився б він, такий він вже був злий. Але з нею він пішов, хоч без особливого поспіху. І спробував як тільки міг надати собі поважного вигляду, як у Еріка з Фалли, коли той заходив у приходську хатину й опускав в урну бюлетень. Й у нього дійсно вишло виглядати так само понуро й водночас горділиво.

"Прошу, Яне!" – сказала господиня Фалли і відкрила двері у хату. В ту ж секунду вона посторонилася, пропускаючи його попереду себе.

З першого погляду він помітив, що в хатині стало прибрано та охайно. Кав'яник стояв на краю плити та остигав, а стіл біля вікна вкривала білосніжна скатертина з маленькими чашками господині Фалли на ній. Каттріна лежала в ліжку, а дві помічниці повитухи стояли, припершись до стіни, щоб йому краще було видно прибрану хату.

Перед накритим столом стояла повитуха з дитятком на руках.

Він не міг позбутися враження, що все виглядає так, ніби він тут найособливіший. Каттріна ніжно дивилась на нього, ніби питаючи, чи він задоволений нею. Всі інші також повернули до нього погляд, начебто в очікуванні похвали за всі зусилля, докладені заради нього.

Але зробитися задоволеним, просидівши на холоді цілий день, злившись весь цей час, було не так легко. Він не зняв з обличчя вираз Еріка з Фалли й продовжував мовчки стояти.

Тоді повитуха сама зробила крок до нього. У такій невеличкій хатині один крок одразу поєднав його з бабцею, яка тепер могла покласти дитя в його руки.

"Тепер і Ян подивиться на маленьку, як то й має бути," – сказала вона.

Він стояв, тримаючи у своїх руках щось тепле, м'яке, загорнуте у товсту хустину. Хустина була трохи відгорнута, і Ян побачив маленьке зморщене обличчя й маленькі слабкі ручки. Він задумався, що, на думку жінок, йому слід робити із цією купочкою, аж раптом відчув поштовх, що при ньому затрясся як він сам, так і дитятко. Чи то передалося від нього дитині, чи, навпаки, від дитини йому – він не зміг зрозуміти, але точно не йшло ззовні.

В ту ж мить серце почало битися у грудях так, як ніколи раніше. Промерзле тіло стало теплим, зник смуток, злість, стурбованість, все раптом стало на свої місця. Єдине, що він не розумів, була причина цих сильних, несамовитих поштовхів у грудях, хоч він не танцював, не бігав, не забирався у гору.

"Моя дорога, – звернувся він до повитухи. – Поклади-но сюди руку, відчуй, як б'ється серце! Мені здається це дивним."

"І справді дуже сильне серцебиття, – мовила повитуха. – Гадаю, у вас так трапляється час від часу?"

"Ні, ніколи не було раніше, – запевнив він. – Ніколи так не билосся."

"А як ви почуваетесь? У вас щось болить?"

Ні, в нього нічого не боліло. І повитуха не змогла зрозуміти, що з ним не так.

"Мабуть краще, якщо я заберу у вас дитинку," – сказала вона.

І тоді Ян зрозумів, що як раз дитинку він ні в якому разі не хоче віддавати.

"Ні, дозвольте ж потримати цю маленьку дівчинку!" – сказав він.

І тоді жінкам, напевно, вдалося прочитати по його очам або ж почути у голосі щось, що їх обрадувало, бо повитуха усміхнулась, а всі інші щиросердно розсміялися.

"Невже Ян ніколи не вподобав когось так, що серце сильно билось?" – запитала повитуха.

"Та ні..." – відповів Ян.

Але тієї ж миті збагнув, чому його серце почало так колотитися. Крім того, він почав здогадуватися, що не так з ним було все його життя. Тому що той, хто не відчуває всім своїм серцем смуток та щастя, не є справді повноцінною людиною.

Василь Кухта

МАНДРІВКА ПОЕТА

Довідка про автора:

Член Національної спілки письменників України, Асоціації українських письменників, Національної спілки журналістів України, редактор літературно-мистецьких, історико-краєзнавчих видань, автор одинадцяти поетичних і п'яти публіцистичних книг ("Верхи сліпучі", "Deusexmachina", "Страсті за голубою трояндою", "Контрабанда слова", "Ти й не озиратися" та ін.), книги пісень "У садах золотих", лауреат всеукраїнських літературних премій імені Павла Тичини, імені Бориса Нечерди, "Князь Роси" імені Тараса Мельничука, літпремії III тисячоліття "Лицар слова" (Румунія) та ін. Живе і працює в Ужгороді.